

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Ordinläring och inlärningsstrategier i några
undervisningsgrupper på SFI kurs C och i några läromedel för
SFI kurs C

Therese Mouchard

Beteckning på arbete, SSA136 15 hp
Ämne: Svenska som andraspråk
Termin: VT 2017
Handledare: Julia Prentice

Sammandrag

Undersökningen i denna uppsats behandlar ordnlärning och strategier för detta inom några undervisningsgrupper på SFI kurs C och i några läromedel inom SFI för kurs C. Då ett rikt ordförråd är av stor vikt för en andraspråksinlärare så ställer jag mig därför här frågan om hur ordnlärning kan gå till i undervisningen för SFI kurs C och huruvida läromedlen för SFI kurs C tar upp detta i läroböcker.

För att genomföra denna undersökning har en kvalitativ metod används. Intervjuer har gjorts med 4 verksamma SFI-lärare som arbetar med kurs C där jag ville ta reda på hur de arbetar med ordnlärning i undervisningen samt om de använder sig av några särskilda strategier för ordnlärning i arbetet med eleverna. Jag ville också ta reda på om det explicit lärs ut några ordnlärningsstrategier i undervisningen samt hur lärarna ser på sin egen kunskap kring ordnlärning och strategier. 3 olika läromedel för SFI kurs C har undersökts huruvida dessa innehåller strategier för ordnlärning utifrån 3 olika ordnlärningsstrategier: *ordnlärning genom en kontext/gissningsstrategi*, *ordnlärning genom läsning och skrivning* samt *minnesstrategi*.

Resultatet av undersökningen visar på att samtliga SFI-lärarna, i olika grad och på olika sätt, aktivt arbetar med ordnlärning och strategier för detta i undervisningen. 3 av lärarna säger sig arbeta med att explicit lära ut ordnlärningsstrategier till eleverna i undervisningen. Flera av lärarna säger sig ha vissa kunskaper inom ordnlärning men att de alltid kan lära mer. Gällande läromedlen visar undersökningen på att ordnlärningsstrategierna *ordnlärning via läsning och skrivning* samt *minnesstrategier* är mest förekommande.

Nyckelord: *Svenska som andraspråk, SFI, läromedel, ordnlärning, inlärningsstrategier.*

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och forskningsfrågor	2
3. Bakgrund.....	2
3.1. SFI-utbildningen	2
3.2. Kursplan för SFI.....	3
4. Tidigare forskning	4
4.1. Tidigare forskning kring läromedel inom SFI	4
4.2. Tidigare forskning kring ordinlärningsstrategier i undervisningen	5
4.3. Att kunna ett ord	5
4.4. Inläring av ord.....	7
4.5. Inlärningsstrategier och metoder för inläring av ord	7
4.5.1. Generella inlärningsstrategier.....	8
4.5.2. Ordinläring i en kontext/gissningsstrategier.....	9
4.5.3. Ordinläring med hjälp av ordböcker	10
4.5.4. Ordinläring genom undervisning.....	10
4.5.5. Ordinläring genom läsning och skrivning.....	11
4.5.6. Minnesstrategier	11
5. Metod och material	12
5.1. Metod	12
5.2. Urval och material.....	14
5.3. Teoretisk ram	17
6. Resultat	18
6.1. Intervjuperson A	18
6.2. Intervjuperson B.....	19
6.3. Intervjuperson C.....	20
6.4. Intervjuperson D	22
6.5. Ordinläring genom en kontext/gissningsstrategier	23
6.6. Ordinläring genom läsning och skrivning.....	24
6.7. Minnesstrategier.....	27
7. Analys av resultatet.....	29

7.1. Hur säger sig lärarna arbeta med ordinlärning i undervisningen?	29
7.2. Använder lärarna några strategier för ordinlärning i undervisningen och i så fall vilka?.....	31
7.3. Lärs det explicit ut några strategier för ordinlärning till eleverna och i så fall vilka?	33
7.4. Vilka kunskaper säger sig lärarna ha kring metoder och strategier för ordinlärning i undervisningen?	34
7.5. Innehåller läromedlen några strategier/metoder för ordinlärning och i så fall vilka?	34
8. Sammanfattning av resultatet, diskussion samt förslag till vidare forskning	36
9. Litteraturlista.....	39

Bilaga 1 Intervjufrågor

1. Inledning

”Språket är det viktigaste verktyg människan har för att hantera sin yttre verklighet och orden spelar här en avgörande roll” (Enström 2016:11). Ordförrådet hos en individ har mycket stor betydelse för hela den språkliga kompetensen och det är därför viktigt att alla människor får möjlighet att bygga upp ett rikt och varierat ordförråd. (Enström 2016:11).

SFI-undervisningen har under senare år kritiserats från olika håll gällande vad eleverna lär sig på utbildningen. Bland annat har åsikter framförts att utbildningen fokuserar mer på att lära ut svensk kultur än själva språket (Zachrisson Mozghan 2014:230 [www]). Andra aspekter som under åren har diskuterats är också bristen på utbildade SFI-lärare. När det gäller forskning kring ordinläring i läromedel inom SFI finns det inte så mycket forskning gjord och likaså gäller forskning kring lärares uppfattningar kring den egna kompetensen gällande olika kunskaper kring strategier för ordinläring.

Forskning kring ordförråd och ordinläring var länge ett eftersatt forskningsområde men har under de senaste decennierna blivit mer uppmärksammat. Något som Enström (2013:4-5 [www]) tar upp i sin avhandling är dock huruvida senare forskningsresultat inom området har kommit till undervisande lärares kännedom och framför också att man kan märka av lärares osäkerhet då det gäller hur ordkunskapsundervisning bör bedrivas i praktiken.

Då ordförrådet hos en inlärare är av stor vikt för den språkliga utvecklingen vill jag med denna uppsats undersöka hur några olika läromedel inom SFI kurs C tar upp olika strategier för ordinläring samt hur några lärare inom SFI på kurs C säger sig arbeta med- och uppfattar sina kunskaper inom detta område.

2. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur några läromedel för kurs – C inom SFI tar upp strategier och metoder för ordnlärning samt hur några SFI-lärare, som arbetar med elever på kurs C, säger sig arbeta med ordnlärning i undervisning. Jag vill också ta reda på SFI-lärares uppfattning kring sina egna kunskaper inom strategier för ordnlärning. De frågor som ska besvaras i uppsatsen är:

- (1) Hur säger sig lärarna arbeta med ordnlärning i undervisningen?
  - a) Använder lärarna några strategier för ordnlärning i undervisningen och i så fall vilka?
  - b) Lärs det explicit ut några strategier för ordnlärning till eleverna och i så fall vilka?
  - c) Vilka kunskaper säger sig lärarna ha kring metoder och strategier för ordnlärning i undervisningen?
- (2) Innehåller läromedlen några strategier/metoder för ordnlärning i läromedlen och i så fall vilka?

3. Bakgrund

Det här kapitlet tar upp information, syfte och riktlinjer för SFI-utbildningen samt en kort tillbakablick på utbildningen inom SFI. Avsnittet behandlar också delar ur kursplanen för SFI med beskrivningar om utbildningens mål och karaktär.

3.1. SFI-utbildningen

Utbildningen i svenska för invandrare, SFI, är en kvalificerad språkutbildning som har till syfte att ge grundläggande kunskaper i svenska språket för vuxna invandrare (Skolverket 2012:7 [www]). SFI-utbildningen består av 3 olika studievägar där studieväg 1 består av kurserna A och B, studieväg 2 består av kurserna B och C samt studieväg 3 som innefattar kurserna C och D. Studieväg 1 vänder sig till elever med mycket kort studiebakgrund medan studieväg 3 vänder sig till elever som har tidigare

studievana. Kurs C kan vara både nybörjarkurs och fortsättningskurs beroende på studieväg men har samma kunskapsmål (Skolverket 2012:9 [www]). SFI-utbildningen har funnits som en av riksdagen beslutad undervisningsform sedan 1965 och 1971 kom den första läroplanen (Statskontoret 2000:27 sid 24 [www]). Utbildningen har genom åren genomgått flera förändringar och har bland annat från 1 juli 2016 blivit en del av vuxenutbildningen från att tidigare ha varit en egen skolform (Regeringskansliet 2016 [www]). För utrikes födda är vägen till arbetsmarknaden oftast lång och att ha utbildning samt behärska det svenska språket är viktiga förutsättningar för etablering i det svenska samhället. Vuxenutbildningen spelar här oftast en viktig roll och regeringens ambition med beslutet är att utbildningen ska bli bättre anpassad utifrån varje enskild elevs förutsättningar och behov samt leda till en förkortad studietid (Regeringskansliet 2016 [www]).

3.2. Kursplan för SFI

I kursplanen för ”utbildning i svenska som invandrare” (Skolverket 2012:7 [www]) står det att: ”Utbildningen ska ge språkliga redskap för kommunikation och aktivt deltagande i vardags-, samhälls- och arbetsliv”. I kursplanen beskrivs utbildningens mål och karaktär och vilka olika förmågor eleven ska ha möjlighet att utveckla, enligt följande punkter:

- sin förmåga att läsa och skriva svenska,
- sin förmåga att tala, samtala, läsa, lyssna och förstå svenska i olika sammanhang,
- ett gott uttal,
- sin förmåga att använda relevanta hjälpmedel,
- sin förmåga att anpassa språket till olika mottagare och situationer,
- insikter i hur man lär sig språk, och inlärnings- och kommunikationsstrategier för sin fortsatta språkutveckling.

(Skolverket 2012:8 [www])

I utbildningen ska eleven få möjligheter att få utveckla såväl sin kommunikativa förmåga som kunskap om det språkliga systemet innefattande ord, uttal och grammatiska strukturer (Skolverket 2012:8 [www]). Skolverket (2012:8 [www])

skriver också bland annat att i utbildningen för invandrare ska eleven kunna få utveckla sin medvetenhet om hur språkinlärning går till samt att få en insikt i det egna lärandet.

4. Tidigare forskning

Avsnittet behandlar olika delar kring forskning relaterat till ordinlärning. Områden som kapitlet tar upp är tidigare forskning kring läromedel inom SFI, lärarens roll i undervisningen då det gäller ordinlärning, vad det innebär att kunna ett ord, generella inlärningsstrategier och strategier för ordinlärning.

4.1. Tidigare forskning kring läromedel inom SFI

När det gäller forskning kring läromedel inom SFI är det inte gjort i någon större utsträckning. Den forskning som är gjord är bland annat av Carlsson (2013:819) som undersökt olika texters innehåll i SFI-läromedel där författaren bland annat undersöker huruvida texterna är riktade mot arbete, utbildning och lärande. Forskning kring strategier för ordinlärning i SFI-läromedel är också knapphändig men det finns bland annat en undersökning gjord i en uppsats av Krüger (2016). Krüger har i sin uppsats undersökt kring ordinlärningsstrategier i 5 olika läromedel för SFI kurs D. Krüger (2016:24-33) redovisar i sitt resultat, utifrån Oxfords strategier: *minnesstrategier*, *kognitiva strategier*, *kompensationsstrategier*, *metakognitiva strategier*, *affektiva strategier* och *sociala strategier*. I diskussionen konstaterar Krüger (2016:34-36) att alla läromedlen innehåller inlärningsstrategier i olika utsträckningar men att fokus läggs på olika sätt. Några inlärningsmetoder/strategier som Krüger fann i läromedlen var bland annat att eleven gavs instruktioner i boken om att sätta in nya ord i meningar och att använda sig av *gissningsstrategier* utifrån en kontext (2016:28). Tidigare, mellan åren 1938 -1974, granskade staten läromedel som användes i skolan huruvida de överensstämde med bland annat kursplaner, språk och objektivitet (Skolverket [www]) men idag är urvalet decentraliserat och det avgörs av varje enskild skola vilket material de vill arbeta med.

4.2. Tidigare forskning kring ordinlärningsstrategier i undervisningen

Forskning kring ordinläring var tidigare under en lång tid ett eftersatt forskningsområde men som på senare tid har blivit mer uppmärksammat (Enström 2013:4[www]). Lärares kompetens är en avgörande faktor för en andraspråkselevs språkinläring och läraren bör ha goda kunskaper kring bland annat ordinlärningsstrategier och lexikonets struktur (Enström 2013:11 [www]). Enligt Enström förefaller det dock som att kunskapen hos lärare, samt en osäkerhet om hur en effektiv ordundervisning ska bedrivas, för att eleverna ska öka sitt ordförråd, fortfarande verkar mindre utvecklad (2013:5 [www]). Enström (2013:6[www]) tar upp en tanke kring att det inte förefaller som omöjligt att lärare i svenska som andraspråk lägger tonvikt vid grammatik och uttal i undervisningen och utgår från att ordinläringen sker automatiskt i samband med andra aktiviteter. En annan aspekt som Enström (2001:73) lyfter fram är dock att det kan verka vara mycket svårt att bedriva systematisk ordkunskapsundervisning då det ställs mycket specifika kunskaper om varje ords betydelse och användning.

En studie gjord i en C-uppsats av Eriksson (2014) undersöker bland annat huruvida SFI-lärare arbetar explicit med ordinläring i undervisningen. I undersökningen ingick enkätfrågor till 14 SFI-lärare där en av frågorna handlade om strategianvändning i undervisningen då det gäller ordinläring. Gällande explicit undervisning kring ordinläring i undervisningen svarade 6 informanter av 14 i undersökningen att de på något sätt arbetade med strategier för ordinläring med eleverna. Undersökningen visar bland annat på att ordböcker användes i undervisningen men till största del för att ta reda på ett ords betydelse och inte i någon högre grad för systematisk undervisning kring ord samt ordinläring genom att använda de nya orden i meningar och texter.

4.3. Att kunna ett ord

Nation (2013:46) beskriver kunskap om ord som receptiv och produktiv. Denna uppdelning beskriver författaren som att användningen i det receptiva ordförrådet handlar om att uppfatta ett ord medan du lyssnar eller läser och det produktiva

ordförrådet då en person vill använda ett ord vid skrift eller tal. De olika delar som det receptiva respektive det produktiva ordförrådet innefattar, att kunna ett ord, listar Nation (2013:48,50) enligt följande:

Det receptiva ordförrådet:

- Att kunna känna igen ett ord när det hörs.
- Att känna igen ett ords skrivna form när man möter det i skrift.
- Att känna igen ett ord som består av olika sammansättningar och kunna relatera dessa till dess mening.
- Förstå vad ordet betyder i den aktuella kontext ordet förekommer i.
- Förstå innebörden av ordet så att ordet kan förstås i flera olika sammanhang.
- Förstå andra relaterade ord till det aktuella ordet.
- Att kunna förstå att ordets betydelse används korrekt i meningen som ordet förekommer.
- Att kunna känna igen typiska kollokationer som ordet förekommer.
- Förstå ett ords stilvärde.

Det produktiva ordförrådet:

- Att kunna säga ordet med rätt uttal och betoning.
- Att kunna skriva ordet med rätt stavning.
- Att kunna konstruera ordet i rätt form.
- Att kunna använda ordet och uttrycka innebörden av det.
- Att kunna använda ordet i olika kontexter och i dess hela betydelse.
- Att kunna använda synonymer och motsatser till ordet.
- Att kunna använda ord som vanligtvis förekommer tillsammans med det aktuella ordet.
- Att kunna avgöra ett ords stilvärde och kunna använda det i rätt situation

Det receptiva ordförrådet är störst hos alla människor då det är lättare att känna igen och tolka ord än att själv producera det. Exempelvis när man läser eller lyssnar på något så krävs det inte alltid att man kan syntaktiska regler kring orden vilket har en större betydelse då du använder orden produktivt. Det receptiva ordförrådet utvecklas oftast före det produktiva ordförrådet hos en individ (Enström & Holmegaard 2004:175).

4.4. Inlärnning av ord

En allmän princip vid ordinlärnning är att ju mer ett ords mönster liknar förstaspråket, eller ett redan tidigare inlärt språk, desto lättare blir det för inläraaren att förstå det nya ordet. Detta syftar här till huruvida ordet på inläraarspråket liknar ett redan inlärt ord då det exempelvis gäller hur ett ord låter, om det följer regelbundet stavningsmönster eller om ordet är ett låneord med liknande grammatikmönster och med samma användning och begränsningar i olika kollokationer. En inlärare med ett förstaspråk som liknar det nya språket kommer således att ha lättare att lära sig nya ord än en inlärare vars förstaspråk skiljer sig mycket från det nya målspråket (Nation 2013:45). Ett rikt ordförråd samt en fortsatt utvidgning av ordförrådet är av stor vikt för en språkbrukare då det exempelvis gäller läsförståelse men också för en generell studieförframgång (Enström 2013:3 [www]). Lindberg (2007:34 [www]) belyser också ordförrådet som en viktig faktor för skolframgång för en andraspråksinlärare med hänvisning till tankegångar hos bland annat Saville-Troike (1984). Att lära in ett nytt ord, när man har ett annat modersmål än målspråket, kan vara problematiskt och tidskrävande då exempelvis ett ord på modersmålet uttrycks på ett helt annat sätt på det nya språket (Enström & Holmegaard 2004:169,171). Om man får rikliga tillfällen till att samtala och diskutera på målspråket är det gynnsamt för att lära sig fler ord och begrepp. ”Ordinlärnning kan därför till stor del sägas vara en följd av omfattande och varierande textläsning och muntlig interaktion på målspråket” (Enström & Holmegaard 2004:176).

4.5. Inlärningsstrategier och metoder för inlärnning av ord

Inlärnning av ord sker under hela livet och den största delen sker indirekt och omedvetet (Enström: 2016:25). Dock kan det behövas ett medvetet arbete för att kunna få kunskaper om ett ords hela betydelse och användningsområde. Oxford (2013) har forskat kring generella inlärningsstrategier medan Enström och Nation i studerat material mer fokuserar på inlärningsstrategier då det gäller ordinlärnning. Enström (2016:25-26) skriver att man sammanfattningsvis kan urskilja tre ordinlärningsmetoder: inlärnning i en *kontext/gissningsstrategier*, inlärnning med hjälp

av olika *ordböcker* och *lexikon* samt inläring med hjälp av *undervisning*. Nation (2013:329) beskriver ”*planning repetition*”, *minnesstrategier* som en av de viktigaste strategierna vid ordinläring för att minnas nya ord.

4.5.1. Generella inlärningsstrategier

Strategier för inläring kan delas in i *direkta*- och *indirekta* strategier. *Direkt* strategi kan sägas innefatta *memorerande*, *kognitiv bearbetning* och *kompensationsstrategier* medan *indirekt* strategi står för *metakognitiva*, *sociala* och *affektiva* strategier (Macaro 2001:23). Oxford (2013:14) beskriver några huvudtyper av inlärningsstrategier: *kognitiva*, *affektiva* *sociokulturella-interaktiva* och *metastrategier*. Enligt författaren är dessa huvudtyper av strategier framgångsrika att använda för andraspråksinlärare.

Kognitiva strategier beskriver författaren som en hjälp för inläraren med att konstruera samt tillämpa kunskap på målspråket. Den innefattar också att använda sinnen för att förstå och komma ihåg, resonera samt att kunna läsa mellan raderna. Oxford (2013:46)

Affektiva strategier hjälper inläraren att skapa positiva känslor och attityder kring inläringen samt att hålla motivationen. För att lära sig ett nytt språk spelar motivation, positiva attityder och självförtroende en stor roll (Oxford 2013:64). Här har ett positivt tänkande en viktig roll och inläraren kan exempelvis använda sig av meditation innan hen ska starta ett inlärningspass.

Sociokulturella-interaktiva strategier hjälper inläraren med exempelvis med kommunikation, sociokulturella kontexter och identitetsskapande (Oxford 2013:15-16). Inläraren kan med denna strategi då hantera kontextuellkommunikation och kulturell inläring och använda sig av den för: Interaktion för att lära sig och kommunicera, överkomma kunskapsluckor vid kommunikation och hantera olika sociokulturella kontexter samt identitet. Metoder att använda för inläraren är att använda kommunikation för att exempelvis överbrygga kunskapsbrister och fråga andra om hjälp (Oxford 2013:88).

Viktiga mentala processverktyg vid inläring benämner Oxford som *metastrategier* såsom planering, organisering, övervakning och utvärdering vilket är till hjälp för inlärares vid användning av de tre ovanstående strategierna (Oxford 2013:14-16).

4.5.2. *Ordinläring i en kontext/gissningsstrategier*

Att använda sig av ordinläring utifrån en kontext ställer flera olika krav på inlärares och förutsättningar för denna inlärningsmetod är också avhängt av inlärares tidigare språkliga kunskaper och erfarenheter. Faktorer som spelar in är exempelvis inlärares totala ordkunskap, tidigare erfarenheter av ordinläring på andra språk samt om inlärares befinner sig på en avancerad eller nybörjarnivå. Att lära ord utifrån en kontext är också avhängt av olika faktorer såsom exempelvis hur centralt ordet är i texten, hur stor hjälp man får av den omgivande kontexten, ordets stavelsestruktur och längd, om ordet är konkret eller abstrakt och om ordet kan ha flera olika betydelser (Enström 2016:25-26). Vid inläring via en kontext får inlärares använda sig av *gissningsstrategier* vilken är en viktig strategi att uppmärksamma och lära ut i språkundervisningen då det ofta leder till framgång i ordinläringen (Enström & Holmegaard 2004:177). Vid inläring via *gissningsstrategier* kan inlärares dra nytta av att:

- Ta reda på vilken ordklass ordet tillhör. Titta på om ordets böjning och syntaktiska konstruktion ger några ledtrådar.
- Titta på i vilket sammanhang ordet står och vilka ord det är kombinerat med samt se om orden före och efter det okända ordet ge några ledtrådar till betydelsen.
- Titta på hur ordet är bildat. Går det exempelvis att dela upp ordet i *prefix*, *stam* och *suffix*? Finns dessa delar i andra redan kända ord och vilken betydelse har de där? Kan denna information underlätta förståelsen av det nya ordet? (Enström 2016:45).
- Titta på sambandsord i texten som kan ge ledtrådar till betydelsen till exempel däremot, tvärtom, därför, dessutom.

4.5.3. Ordinlärning med hjälp av ordböcker

När det gäller ordinlärning med hjälp av *ordböcker* skriver Enström (2016:27) att detta redskap spelar en viktig roll vid såväl den *receptiva* som den *produktiva* ordinlärningen. I *receptiva* situationer kan ordböcker hjälpa inläraren med att förstå en text, att själv producera texter och lära sig nya ord. För den *produktiva* ordinlärningen kan inläraren slå upp ord för att exempelvis kontrollera om hen har gjort en korrekt gissning utifrån den aktuella kontexten, stavning, uttal, böjningsformer och konstruktion. Enström (2016:27,28) skiljer också på enspråkiga och tvåspråkiga ordböcker vilka har olika funktioner för inläraren. Tvåspråkiga ordböcker fyller oftast en viktig funktion i ett tidigt inlärningsstadium då ordförrådet är knapphändigt och då inläraren snabbt kan få en ungefärlig betydelse av ordet. Enspråkiga ordböcker innehåller mer information om varje enskilt ord än vad tvåspråkiga ordböcker ger och här kan då inläraren få mer information kring exempelvis att ordet kan uttryckas på olika sätt och definieras på olika sätt samt exempelmeningar med information om hur ordet kan användas. En svårighet med att använda tvåspråkiga ordböcker kan vara att dessa inte alltid ger rätt översättning och information kring det aktuella ordet.

4.5.4. Ordinlärning genom undervisning

Den tredje strategin som Enström (2016:32,33) skriver om är inläring med hjälp av *undervisning*. Den största delen av arbetet med ordinlärning måste vara den enskilde inlärarens ansvar (Enström:2016:32) medan det är av stor vikt att läraren hjälper och ger eleverna verktyg för hur inläringen går till (Enström 2013:8). Syftet är här också att ge inläraren strategier för vidare inläring då den lämnar utbildningen så att inte vidare ordinlärning avstannar. Lärarens roll bör också vara att hjälpa inläraren med att organisera mångfalden i ordförrådet. Här kan det då handla om att undervisa om exempelvis vilken relation ett ord har till andra ord samt hur det kan kombineras med andra ord. Likaså är det gynnsamt att arbeta med orden i olika betydelsegrupper och jämföra orden på olika sätt. Exempelvis kan man här diskutera kring likartade ords betydelser, olika stilnivåer samt att ordens värdeladdningar och

kombinationsmöjligheter med andra ord kan se olika ut. Andra viktiga delar är att svenskans ord kan ha flera olika betydelser och även svenskans ordbildningsregler (Enström 2016:32).

Nya ord dyker spontant ofta upp i undervisningssammanhang som läraren behöver förklara. Enligt Enström & Holmegaard (2004:180) är det av stor vikt att en ny text är väl förberedd för att eleverna ska få ut så mycket som möjligt av innehållet. Här är det bland annat gynnsamt att först samtala kring texten samt använda bilder samt nyckelord och fraser för att på ett bättre sätt kunna tillgodogöra sig innehåll och nya ord. Utgångspunkten bör här vara att hjälpa inlärarna att organisera mångfalden i ordförrådet istället för att arbeta med osystematisk inläring av enstaka ord.

4.5.5. *Ordinläring genom läsning och skrivning*

För att kunna förstå en text bör andelen okända ord i texten inte vara mer än mellan 2,5 – 7 procent. Det är därvid av stor vikt att en språkinlärare läser mycket och olika typer av texter för att komma i kontakt med nya ord och uttryck av olika stilmivåer i språket (Enström & Holmegaard 2004:181). Vid läsningen bör inläraren skriva upp nya ord ur texten och göra egna ordlistor på ett systematiskt sätt vilket med stegrande utveckling i ordförrådet bör innefatta exempelvis ordets pluralform samt olika temaformer för verb. Det är också viktigt att inlärarna tränar att läsa texter utan att slå upp orden och därmed träna sin *gissningsstrategi* (Enström & Holmegaard 2004:180-181). För att befästa nya ord har skrivandet en betydande del i ordinläringen. Att själv få skriva utifrån lästa texter är en väsentlig del i ordinläringen då inläraren får bearbeta nya ord och själv få skapa meningar med nya ord och göra den nya kunskapen till sin egen (Enström & Holmegaard 2004:182).

4.5.6. *Minnesstrategier*

Nation (2013:329) beskriver ”Planning repetition” som en av de viktigaste strategierna för ordinläring och det krävs här att inläraren kommer i kontakt med ordet vid flertalet åtskilda tillfällen. Här kan man exempelvis använda sig av ordkort för att repetera de aktuella orden med. Andra metoder som ges är också exempelvis

att träna orden på dator eller i lucktexter. Enligt Nation (2013:102) är det tre allmänna viktiga kognitiva processer som kan leda till att ord memoreras. Dessa benämns som: *Noticing, retrieval och creative use*. Den första, *noticing*, är när inläraren noterar att det är ett nytt ord eller tänker att hen har sett ordet tidigare eller att hen noterar att ordet är bekant sedan tidigare men här används på ett annat sätt än hen har sett det tidigare (Nation 2013:103). *Retrieval* syftar till vidare arbete med det nya noterade arbetet. Här talar författaren om receptivt och produktiv träning. Den receptiva delen är när inläraren hämtar upp ordets mening då hen möter ordet vid läsning eller lyssning. Den andra, produktiva delen, är när inläraren önskar att kommunicera meningen med ordet och kunna återskapa det i talad och skriven form. Den tredje processen, *creative use*, vilken Nation (2013:110) beskriver som en, efter flertaliga studier, vara en viktig del i både första- och andraspråksinläring. Här handlar det om när inläraren möter de nya orden i andra situationer än den tidigare gjort och tvingar inläraren att konceptualisera vad hen har lärt sig. Ett exempel är när inläraren kanske tidigare har mött ett substantiv i en kontext och sedan möter det i en kontext i en annan grammatisk form, exempelvis ett verb. Det är sällan att man minns ett ord efter att bara ha stött på det någon enstaka gång utan vikten av repetition och att själv få använda ordet upprepade gånger är stor (Enström & Holmegaard 2004:165,175).

5. Metod, material och teoretisk ram

Här presenteras tillvägagångssättet med bearbetandet av undersökningen. Avsnittet inleds med en beskrivning och motivering för val av metod följt av urval och material som undersökningen innefattar.

5.1. Metod

För att genomföra denna undersökning har en kvalitativ metod använts. En del av undersökningen utgörs av intervjuer där en kvalitativ intervjumetod har använts för att kunna få svar på frågeställningen då det gäller ordinläring i undervisningen. Den kvalitativa intervjumetoden har bland annat till syfte att utröna egenskapen hos

någonting till skillnad från den kvantitativa intervjumetoden som utgår från definierande svarsalternativ (Svensson & Starrin 1996:53,55). Som intervjuform har jag valt en halvstrukturerad intervjumetod vilket ger möjligheter till att ställa öppna frågor, göra förändringar vad gäller frågornas form och ordningsföljd (Kvale 1997:117) samt för att på ett effektivt sätt kunna följa upp svaren från intervjupersonerna. I intervjuerna har jag utgått från fyra huvudfrågor som sedan legat till grund för vidare utveckling av samtalen, samt några frågor relaterade till intervjupersonernas bakgrund (för intervjufrågor se bilaga 1). Innan intervjuerna tillfrågades intervjupersonerna om inspelning av intervjun samt delgavs vilket ämnesområde intervjun avsåg. Syftet med ljudinspelning vid intervjuerna är att kunna återge resultatet på ett så rättvisande sätt som möjligt i undersökningen. Intervjupersonerna informerades också om att resultatet kommer att behandlas anonymt. Intervjuerna har gjorts enskilt med varje lärare. I slutet av intervjuerna sammanfattades information som framkommit. Enligt Kvale (1997:120) kan det vara gynnsamt att i slutet av intervjun sammanfatta lärdomar som framkommit då intervjupersonen har möjlighet att ge ”feedback” på den information som framkommit. Efter intervjuerna transkriberades materialet som sedan sammanfattades med några citat från varje intervjuperson.

För att analysera läromedlen har det också använts en kvalitativ metod då undersökningen syftar till att jämföra och kategorisera och inte kvantifiera vilket är den kvantitativa metodens syfte. Insamling av materialet har bestått av att identifiera 3 läromedel för SFI-kurs C med dess olika delar såsom läroböcker, övningsböcker samt lärarhandledningar. För att hitta material har verksamma SFI-lärare tillfrågats kring vilka läromedel de känner till för SFI kurs C samt sökning på bibliotek. Granskningen av läromedlen har gjorts utifrån varje kapitel, var för sig, utifrån varje läromedelstitel gentemot uppsatsens frågeställning.

När det gäller genomförandet av undersökningen med intervjuerna, gavs endast intervjuns övergripande område som information till intervjupersonerna, om hur man arbetar med ordinlärningen i undervisningen. Då jag tillfrågade intervjupersonerna om medverkande i undersökningen framkom vissa tendenser kring frågor om vad som skulle läsas på inför intervjun. Intervjupersonerna fick då här inte intervjufrågorna i förväg utan jag ville här att svaren skulle komma direkt från den intervjuade utan att

läsa på kring ämnet. Utifrån detta avseende kan svarsresultaten av intervjuerna ha påverkats då intervjupersonerna inte innan haft tid att reflektera kring vissa av frågorna i undersökningen. Hade frågorna getts innan intervjuerna kan det tänkas ha kunnat påverka resultatet.

5.2. Urval och material

I denna undersökning ingår både intervjuer med några SFI-lärare samt granskning av några SFI-läromedel. Då jag är intresserad av att ta reda på hur ordinlärningen fungerar i undervisningen inom kurs C på SFI så har urvalet av lärare gjorts utifrån detta. Fyra lärare, på två olika skolor, som arbetar med undervisning på kurs C, har medverkat i intervjuerna. Urvalet av lärare har gjorts utifrån ett bekvämlighets-urval då jag sedan tidigare känner till att dessa arbetar som SFI-lärare för kurs C. Alla lärare är behöriga SFI-lärare och har några års erfarenhet i arbetet. Innan intervjuerna kontaktades lärarna via mail med förfrågan om intervju och där presenterades också det övergripande ämnet, ”strategier och metoder för ordinlärning i undervisningen”.

Då det gäller urvalet för SFI- läromedel har detta gjorts med hänsyn av undersökningens syfte, att undersöka läromedel för SFI kurs C. Då jag själv arbetar med undervisning på SFI har jag valt material som jag själv har kommit i kontakt med i mitt arbete och som jag av egen erfarenhet vet används inom viss undervisning inom SFI samt tillfrågat andra verksamma SFI-lärare. Inom SFI kurs C finns två olika studievägar, studieväg 2 och studieväg 3 (se kap 3.1.) Här har inte gjorts någon uppdelning av studievägarna utan läromedlen är valda endast utifrån kurs C, då de båda studievägarna har samma kunskapsmål. De läromedel som har undersökts är: Lärobok ”Mål 1” (Althen m.fl. 2013) med tillhörande övningsbok ”Mål 1 övningsbok” (Althén 2013b) samt lärarhandledning ”Mål 1 lärarhandledning” (Althen 2013a), ”Språkvägen C” (Ekblad & Söderqvist 2015a) med tillhörande lärarhandledning (Ekblad & Söderqvist 2015b) samt ”+46 2C” (Gull & Klintonberg 2008) med tillhörande lärarhandledning ”+Lärare 2B och C” (Gull & Klintonberg 2014).

När det gäller läromedlen har jag valt att koncentrera undersökningen till 3 av strategierna som är specifika för ordinlärning, vilka Enström (2016) och Nation (2013) beskriver, (se kap 4.5.2, 4.5.5 och 4.5.6): *ordinlärning genom en kontext/gissningsstrategi, ordinlärning genom läsning och skrivning* samt *minnesstrategier*. De generella strategier som Oxford (2013) beskriver är inte specifika för ordinlärning vilket är anledningen till att jag i min undersökning valt att utgå från ovan nämnda strategier beskrivna av Enström (2016) och Nation (2013), vilka är specifika för ordinlärning. I min undersökning hade jag från början tänkt att även undersöka läromedlen utifrån strategin, *ordinlärning med hjälp av ordböcker*, men med hänsyn till att uppsatsen fick ett för stort omfång fick en strategi tas bort.

Läromedlet Mål 1 är en lärobok för nybörjare i svenska vilket i första hand är tänkt för vuxna inom utbildning i svenska för invandrare (Althen m.fl. 2013:3). Läromedlet är indelat i 10 olika kapitel. I innehållet (Althén m.fl. 2013:4-5) kategoriseras varje kapitel utifrån: teman/ord och begrepp, texttyper, grammatik och uttal. I inledningen till boken som benämns ”Till läraren”(Althen m.fl. 2013;3) beskrivs bokens utformning. Innehållet i läroboken innehåller olika texttyper såsom exempelvis berättande och beskrivande text, faktatexter och dialoger. Några enkla tabeller och diagram ingår också i boken. Till boken finns en medföljande cd-skiva med intalade versioner av alla texter i boken samt olika hörövningar. Till läroboken finns en övningsbok, ”Mål1 övningsbok ”(Althén 2013b) som är utformad med övningar knutna till lärobokens 10 olika kapitel. Information ges ”Till läraren” (Althén 2013:151b) bland annat att ”I Mål 1 Övningsbok kan eleverna öva vidare på läsförståelse, ordförråd och grammatik”. Till läromedlet ”Mål 1” finns en lärarhandledning, ”Mål1 Lärarhandledning”. (Althén 2013a) vilken bland annat innehåller 4 cd-skivor med kopieringsmaterial, hörövningar och kapiteltest. I lärarhandledningen ges förslag om hur man kan arbeta med materialet då det exempelvis gäller: texterna, läsning, uppföljning av arbetet med texterna, orden i läromedlet samt uttal och hörövningar (Althén 2013a 11-15).

Läroboken ”Språkvägen C” (Ekblad & Söderqvist 2015a) inleds med en text: ”Till eleven” där information ges att: ”När du lär dig ett nytt språk är det bra att lyssna på språket först. Sedan talar du, för att till sist skriva och läsa. Precis så arbetar du med den här boken”. Här får eleven också veta att det är detta sätt den ska arbeta på i alla

kapitlen med tillhörande övningar med lyssna, tala, skriva och läsa. Läroboken är uppdelad i 18 kapitel samt 3 separata delar i slutet av boken med uttal, minigrammatik och exempeltexter. Läromedlet "Språkvägen C" är ett läromedel som vänder sig till alla sfi-studerande på kurs C (lärarhandledning Ekblad & Söderqvist 2015b:3). Lärarhandledningen inleds med: "Till läraren" där materialet beskrivs som att vara ett material för lärare som behöver mer struktur och färre lösryckta övningar i sin undervisning. Frågor ges till läraren: "Saknar du intressanta texter som lockar till läsning och samtal? Vill du arbeta utifrån en kommunikativ undervisningsmetod?". Här hittar man enligt lärarhandledningen texter som inspirerar till vidare arbete i klassrummet. I handledningen finns också kopieringsmaterial till varje kapitel med ordlistor samt grammatik. Till boken finns en tillhörande cd-skiva med inlästa texter. På internet finns en sida där eleven också kan lyssna på texten men även på de enskilda orden till varje kapitel (Sanoma utbildning [www]). Efter varje bearbetat kapitel tillhör ett efterföljande test.

Läromedlet +46 2C är enligt förordet (Gull & Klintonberg (2008) en lärobok i svenska som andraspråk för vuxna på kurs 2C. Läromedlet ska bidra till att utbildningen ska ge eleverna kunskaper om vardags- samhälls- och vardagsliv i Sverige vilket också kursplanen syftar till. I förordet i boken står det att: "Undervisningen ska också ge de studerande strategier som gör det möjligt att planera fortsatt lärande eller arbete" (Gull & Klintonberg 2008). Vidare skrivs det att de studerande också behöver få möjlighet att pröva sig fram till olika strategier för att få hjälp med att vidareutveckla sitt språk. Läromedlet är därför enligt författarna uppbyggt på ett sådant sätt att eleverna ska kunna få möjlighet att fundera och diskutera tillsammans med andra elever och lärare kring hur lärandet går till samt vad utbildningen syftar till och vad de har lärt sig. Läroboken består av fem olika kapitel samt en fristående grammatik-del. Varje kapitel består av en text- och bild-del samt momenten lär att lära, öva-uttal, öva-hör, öva-skriv, öva-prata, en utvärderingssida samt extra-texter med övningar. Till läromedlet finns en cd-skiva med hörövningar, inlästa texter och uttals-övningar. Lärarhandledningen, "+lärare 2B och C" (Gull & Klintonberg 2014:8-22) beskriver vidare bokens upplägg samt tips till läraren i undervisningen och metoder kring arbete med de olika kapitlen. Exempel på områden som tas upp i lärarhandledningen (Gull & Klintonberg 2014:9,14) är "Språklig

medvetenhet och strategier” samt ”Lär att lära”.

5.3. Teoriram

Uppsatsens teoretiska ram utgår från tidigare forskning kring olika inlärningsstrategier vilka Oxford (2013) Nation (2001) och Enström (2016) beskriver, då undersökningen i uppsatsen syftar till att undersöka inlärningsstrategier vid ordinläring. Oxford (2013) beskriver generella inlärningsstrategier, bland annat *kognitiva strategier*, *affektiva strategier* och *sociokulturella strategier* medan Nation (2001) och Enström (2013) här fokuserar på inlärningsstrategier specifika för ordinläring, *ordinläring i en kontext/gissningsstrategier*, *ordinläring med hjälp av ordböcker*, *ordinläring genom undervisning*, *ordinläring genom läsning och skrivning* samt *minnesstrategier*, vilka återfinns i avsnitt 4.5.1 – 4.5.6. När det gäller ordinläring kan detta ses utifrån både en sociokulturell-teori och en kognitiv teori. Enligt Vygotskij är språket tänkandets sociala redskap där tal och språk ingår som viktiga mentala funktioner hos individen och där ord intar en viktig plats i den språkliga utvecklingen (Bråten 1998:83). Vygotskij beskriver också vikten av det sociala samspelets betydelse för inre mentala processer vid inläring (Strandberg 2006:10). Gällande teorier för språkinläring beskriver även Oxford (2013:88,46,48) socio-kulturella strategier för språkinläring med bland annat vikten av interaktion för språkinläring samt kognitiva strategier där det för inläraren handlar om mentala processer som exempelvis medvetenhet och perception. Vid användandet av kognitiva strategier vid språkinläring kan det bland annat vara effektivt att schematisera, organisera och kategorisera.

6. Resultat

I följande avsnitt presenteras undersökningens resultat vilken börjar med intervjuerna, avsnitt: 6.1.-6.4. och efterföljs av läromedlen, avsnitt 6.5.-6.7. Med hänsyn till anonymitet kommer de intervjuade lärarna att benämnas utifrån A-D. Undersökningen av läromedlen, huruvida de innehåller olika strategier för ordinlärning, kommer att presenteras utifrån aktuell titel uppdelat i: *ordinlärning i en kontext/gissningsstrategi*, *ordinlärning genom läsning och skrivning* samt *minnesstrategi*.

6.1. Intervjuperson A

Intervjuperson A arbetar på en mindre enhet i ett litet västsvenskt samhälle. Hen är utbildad SFI-lärare och har arbetat inom detta område i 4 år och har 30 hp i svenska som andraspråk. Hen arbetar med att undervisa en C-grupp och använder sig till största del av läromedlet "Språkvägen C". Intervjuperson A beskriver ordinlärning som en ständig process men använder sig av olika medvetna metoder vid ordinlärning, exempelvis när de i klassen arbetar med nya ord till ett kapitel i läroboken. A säger att: "Man översätter först för att få en grundbetydelse av vad ordet betyder och sedan brukar vi alltid gå igenom ordet tillsammans där jag förklarar ordet på svenska. Eleverna får också lyssna på och uttala orden tillsammans med läraren. Efter det får eleverna också försöka att prata om och förklara dem för varandra på svenska. Här belyser hen betydelsen av att eleverna ska få en förklaring av ordet av läraren då översatta ord ofta kan bli fel och onyanserat. Hen förklarar vidare att: "Efter att ha pratat om ordet och översatt det så lämnar vi själva ordet och använder orden ur texten i meningar och olika sammanhang". Eleverna skriver egna meningar med orden och här kontrollerar hen också att eleverna förstår orden i en kontext. Vid ordinlärning arbetar eleverna ofta i par eller i grupper och kan då exempelvis få i uppgift att tillsammans också hitta synonymer till de nya orden. Vid de tillfällen då eleverna arbetar enskilt följs det ofta av en par- eller gruppuppgift som sedan tas upp med hela klassen. Om exempelvis en elev har en fråga kring ett ord, tas detta upp i hela klassen och förklaras. Grupparbete används också till att eleverna ska kunna hjälpa, fråga och

förklara för varandra. Intervjuperson A säger sig inte ha så mycket fokus på enskilda ords form utan att eleverna istället ska få en helhet. Exempelvis görs inte några glosförhör och det lämnas inte någon läxa med orden i sig. Att inte hänga upp sig på enskilda ord utan att försöka läsa och prata med orden. När det gäller att lära ut strategier för ordinläring säger sig intervjuperson A inte göra detta i någon större utsträckning utan istället fokusera på att eleverna ska få en större helhet när nya ord ska läras in. Gällande den egna kunskapen kring strategier för ordinläring anser hen sig inte ha fulländade kunskaper inom området. Vad man exempelvis ska fokusera på, att hänga upp det på sitt modersmål eller lära sig ordet i sitt sammanhang. Här uttrycker A: ”Jag skulle gärna få mer kunskaper om hur viktig ordinläringen är och hur man kan få orden att befästa på bästa sätt”, och kan inte minnas att någon speciell kurs för detta togs upp när hen studerade svenska som andraspråk. Det som genomsyrar arbetet är de kunskaper hen har från sin grundläggande lärarutbildning samt att hen använder sig av referenser från sin egen skoltid då nya språk och ord skulle läras in. A trycker på att kunna se nytta med ord och kopplar dem till sammanhang och verkliga situationer.

6.2. Intervjuperson B

Intervjuperson B är utbildad grundskolelärare, har 30 hp i svenska som andraspråk och har arbetat som SFI-lärare i 4 år. Hen är verksam som SFI-lärare och arbetar delvis med kurs C för SFI i ett litet västsvenskt samhälle. I undervisningen använder sig lärare B mestadels av läromedlet ”Språkvägen C”. Vid ordinläring säger sig hen variera och använda sig av olika metoder. Vid planerad ordinläring, exempelvis till ett kapitel i en lärobok, brukar eleverna först få orden på lappar som de sedan ska försöka ta reda på betydelsen av. Ibland får de använda lexikon och ibland får de sitta i grupp och diskutera orden utan någon översättning. Någon i gruppen kanske vet vad ordet betyder och kan delge de andra. Följande moment är att i grupp klassificera orden utifrån ordklasser vilket efterföljs av att orden och dess ordklassstillhörighet skrivs upp på tavlan. Orden diskuteras tillsammans med läraren. B beskriver sedan hur eleverna skriver egna meningar med orden, enskilt, parvis eller i grupp. När eleverna arbetar, enskilt eller i grupp, går hen runt och lyssnar på eleverna. De

egenkonstruerade meningarna skrivs sedan upp på tavlan vilka diskuteras i helklass. De enskilda orden brukar B också diskutera med eleverna och prata kring synonymer och även likheter i ords utseende och uttal. B beskriver här: "Sedan gör vi så att vi tittar på liknande ord, inte synonymer utan ord som man kan förvilla det med." Ett exempel som hen ger är när ordet "fästing" kom upp och några elever såg likheter med andra ord som "festa" och "fästning". I undervisningen av nya ord får eleverna också lyssna på ordet och träna uttal genom att säga efter läraren. Eleverna uppmanas också att lyssna på orden flera gånger på egen hand med hjälp av material till läromedlet "Språkvägen C" som finns på internet. För att ge eleverna möjlighet till repetition av det nya orden används ibland "Kahoot", vilket är ett spel på Ipad och som kan anpassas utifrån aktuellt område. Lucktexter används också ibland för att eleverna ska kunna repetera och jobba med orden, minnesstrategier. Angående strategier för ordinläring säger B att det i klassrummet sitter ett anslag gällande studieteknik/strategier för ordinläring vilket hen lär ut till eleverna. De strategier som anges här är att eleverna uppmanas att repetera - läsa och skriva ordet flera gånger, använda flera sinnen för att befästa de nya orden. B brukar också prata med eleverna om varför de gör olika moment vid ordinläringen. Vad som exempelvis händer i hjärnan, från hand till hjärna. B förklarar också kring olikheter när det gäller ordinläring. Att exempelvis vissa behöver skriva orden och andra kanske behöver säga orden högt för att befästa ny kunskap på bästa sätt. När det gäller egen kunskap kring ordinläring och strategier för detta, säger B att: "Det fick man när man läste in SVA och även erfarenheten av att arbeta som lärare så är det ju det man jobbar med hela tiden". B säger sig ha tillräckliga kunskaper inom området men lär sig hela tiden nytt av att få tips och idèer, dels från andra lärare men också av att läsa själv inom området på exempelvis internet.

6.3. Intervjuperson C

Intervjuperson C är utbildad grundskolelärare och har läst 30 hp i SVA. Hen är verksam som SFI-lärare i en mindre västsvensk stad, och undervisar elever på kurs C sedan 4 år tillbaka. Läromedlet som till största del används i undervisningen är "Språkvägen C". Vid ordinläring i undervisningen berättar C att hen brukar börja

med att dela ut ordlistor till ett tillhörande kapitel i läroboken som eleverna arbetar med. C säger att: "När jag ska starta ett nytt kapitel i en bok, då börjar vi med att samla så mycket bakgrundsinformation som möjligt om det viska jobba med". Vidare berättar C att de arbetar med uttal av orden i helgrupp och därefter sitter eleverna i grupper för att diskutera orden och försöker få fram dess betydelse, utan att använda lexikon. C säger att det oftast finns någon i gruppen som kanske kan ordet och därmed kan dela med sig till de andra i gruppen. Här får eleverna också diskutera och prata kring de enskilda orden för att på så sätt utveckla sin språkliga förmåga. Då inte någon kan komma på ordets betydelse brukar de använda sig av lexikon vilket C ser som en "nödlösning". Vid diskussioner kring nya ord ser C att eleverna använder sig av exempelvis uppdelningar av ord där de tittar på ords avledningar och rot vilket är en strategi som de brukar prata om i klassen. När eleverna sitter i grupper går C omkring och lyssnar på diskussionerna och kan se att de för det mesta löser ordens betydelse. Eleverna i gruppen skriver sedan också egna meningar med de nya orden tillsammans. C säger att: "Här tänker jag språkutveckling tillsammans i grupp". När det gäller grupparbeten säger C också att hen vill betona vikten av att det är eleverna som är i fokus i arbetet och att det inte är läraren som är den "dominanta" i undervisningen. De nya orden skrivs också upp på tavlan där de diskuteras i helklass samt att C här även tar upp ordens olika användningsområden samt stilvärde. Elevernas egenskrivna meningar diskuteras också tillsammans i klassen och de tittar tillsammans på hur meningarna är utformade. Vid uppdelning av grupperna brukar C dela in eleverna efter olika modersmål, att grupperna uppdelas heterogent, då hen vill att det svenska språket ska vara i fokus. Bilder används också i ordinlärningssituationer där eleverna muntligt får träna på att använda orden och beskriva bilderna med egna ord. C poängterar vikten av repetition då det gäller ordinlärning och att använda orden på flera olika sätt och i olika kontexter. När det gäller strategier för ordinlärning brukar C uppmana eleverna att exempelvis även arbeta med orden hemma och sätta upp orden hemma på post-it lappar. Andra strategier som lärs ut är också gissningsstrategier där eleverna uppmanas att gissa utifrån en kontext. Att titta på orden framför och bakom det okända ordet. C brukar också tala om, för de som exempelvis har engelska som modersmål, att försöka dra paralleller mellan det svenska och engelska ordet då det ibland kan ge ledtrådar. I klassen pratar C även om

vikten av att fråga och hjälpa varandra för att exempelvis få ett ords betydelse. Gällande den egna kunskapen kring ordinlärning och strategier för detta säger C: ” Jag tycker aldrig att man får tillräckliga kunskaper”. Vidare säger hen att varje människa är unik som man möter och hen skulle gärna vilja ha mer kunskaper kring ordinlärning och skulle vilja utveckla sitt eget sätt till undervisning inom detta område. Avslutningsvis säger C: ”Man kan alltid bli bättre”

6.4. Intervjuperson D

Intervjuperson D är utbildad gymnasielärare i samhällskunskap och religion samt har 60 hp i SVA. D arbetar i en mindre västsvensk stad med att undervisa på SFI kurs C vilket hen har gjort sedan 5 år tillbaka. I undervisningen används till största del läromedlet ”Språkvägen C”. När D arbetar med ordinlärning till ett kapitel i läromedlet börjar hen med att eleverna får lyssna till den aktuella texten ur boken och sedan prata om texten. Nästa moment är att eleverna får ordlistor med orden som hör till texten. D läser orden och eleverna lyssnar och säger efter vilket sedan efterföljs av att eleverna översätter orden till sitt modersmål samt skriver ordet på svenska. Efterföljande moment beskriver D: ”Sedan brukar de svara på frågor till texten och då får de orden i en naturlig kontext”. Här får de enligt D orden i en naturlig kontext och får träna sitt aktiva ordförråd. D berättar vidare att det finns tillhörande ordkort som eleverna arbetar med tillsammans då en läser och en annan förklarar ordet på svenska. Eleverna arbetar sedan vidare med orden då de själva producerar texter med de nya orden både muntligt och skriftligt. Ibland arbetar de med att klassificera orden i ordklasser, främst då eleverna frågar kring användandet av ett ord. D berättar också kring ordinlärning då nya ord dyker upp spontant i undervisningen som inte är kopplat till läromedlet de arbetar med. Då försöker hen att beskriva ordet på svenska med andra ord. Exempelvis skrivs också synonymer och motsats ord upp på tavlan och man samtalar kring dem. I undervisningen tar D också in mycket annat material, än bara det läromedlet de arbetar med, för att kunna möta eleverna utifrån deras erfarenheter och behov. Det är ju inte säkert att alla användbara ord finns i just det läromedlet beskriver D. När de arbetar med ett kapitel ur boken arbetar de med detta under några veckor så hör blir repetition av orden en naturlig följd. För extra repetition

av de aktuella orden brukar D också använda sig av lucktexter där eleverna får träna på att sätta in rätt ord i rätt mening. Gällande klassrumssituationen säger D att det är väldigt olika hur de arbetar. Ibland arbetar de enskilt och ibland i grupp men D försöker oftast se till att de arbetar i grupp då hen ser fördelar i att eleverna arbetar tillsammans och även kan jämföra med sitt modersmål. Vid gruppindelningar tänker D ibland utifrån att eleverna ska arbeta ihop efter gemensamt modersmål då de kan hjälpa varandra på det viset. Andra gånger delas eleverna upp utifrån olika modersmål då diskussioner på svenska är i fokus. Här betonar D: ”Att våga använda den svenska man har”. Vid grupparbeten brukar D cirkulera runt i grupperna. Gällande strategier för ordinlärning som tas upp i undervisningen säger D att hen brukar uppmana eleverna att träna på orden även hemma samt att skriva ordet flera gånger. D brukar också prata med eleverna om att titta på ett ords delar exempelvis vid sammansatta ord då de kan söka ledtrådar i någon del av ordet och kanske gissa ordets innebörd utifrån det. D säger också att: ”Det är så mycket man gör i undervisningen och det är svårt att komma på allt så här på rak arm”. Den egna kunskapen kring ordinlärning och kunskaper kring strategier för detta säger D att hen får bra ”feedback” av sina elever att de lär sig bra, men att man alltid kan ha mer kunskaper. D säger avslutningsvis att hen är utbildad mot gymnasiet och har därför inte läs- och skrivinlärning med sig i sin utbildning som man kanske mer har om man arbetar med spår 1 inom SFI.

6.5. Ordinlärning genom en kontext/gissningsstrategier

Läroboken ”Mål 1” (Althén m.fl.2013) ger vid ett nytt kapitel en text med tillhörande ord som ska översättas men ingen uppmaning att titta på orden i sig utifrån kontexten eller att gissa dess betydelse. I tillhörande övningsbok, ”Mål 1 övningsbok” (Althén 2013b) ges inte heller några instruktioner till eleven om att titta på ordens form eller tillhörighet. I ”Lärohandledning ”Mål 1”(Althén 2013a) ges förslag på hur man kan arbeta med boken och däribland ordinlärning. De förslag som bland annat ges, är enligt handledningen, att ge metoder för eleverna att sortera ord i ordklasser, i bokstavsordning, efter längd samt utifrån semantiska fält. I detta avseende nämns inte

att detta ska göras för att gissa ord utifrån en kontext utan istället för att kunna förstärka inläringen av nya ord (se kap 4.5.2) (Althén 2013a:13).

Läroboken ”Språkvägen C” (Ekblad & Söderqvist 2015a) ger som första instruktion vid varje nytt kapitel till inlärares att lyssna på sin lärare som berättar om den aktuella texten. Ingen information ges om hur inlärares ska ta sig an den nya texten. I lärarhandledningen ”Språkvägen för sfi kurs C” (Ekblad & Söderqvist 2015b:7) beskrivs det i en metodbeskrivning till läraren att läsa högt, den till kapitlet aktuella texten, utan att eleverna får se texten. Eleverna tränar här enligt handledningen att lyssna och förstå så det är bra om man här undviker att skriva orden på tavlan men ingen information om huruvida eleverna ska lära utifrån *gissningsstrategi*.

I Läroboken ”+4 2 kurs C (Gull & Klintonberg 2008) första kapitel inleds med en text utan förekommande instruktioner kring hur eleven ska arbeta med att förstå texten. I varje kapitel finns dock en del som benämns: ”Lär att lära” där olika strategier för språkinläring tas upp. I kapitel 4 (Gull & Klintonberg 2008:163-164) beskrivs hur man tar till sig olika texter, exempelvis att man ibland läser en text snabbt för att få en ungefärlig uppfattning om vad texten handlar om. Efterföljande moment följs här av frågor till eleven för diskussion om hur den arbetar med nya ord i en text och då den inte förstår alla ord. Frågor som ges är om eleven exempelvis gissar samt hur viktigt det är att man förstår varje ord i en text. I lärarhandledningen (Gull & Klintonberg 2014:21) beskrivs, under instruktioner ”Att läsa”, att textläsning utökar ordförrådet och då det gäller att exempelvis läsa mellan raderna för att förstå och dra slutsatser av de ledtrådar man får i texten är svårare än att svara på frågor som man får i direkt anslutning till texten. Här beskrivs också hur läraren kan förklara några av de svåra och centrala orden så eleverna sedan kan gissa textens innehåll (Gull & Klintonberg 2014:22) men här skrivs inte huruvida eleverna ska gissa enskilda ords betydelse.

6.6. Ordinläring genom läsning och skrivning

Mål 1 lärobok ger i inledningen information ”Till läraren” (Althén m.fl. 2013:3) att läroboken innehåller flera olika texttyper såsom exempelvis berättande, beskrivande

text samt faktatexter och dialoger med efterföljande ordlistor med nya ord vilka eleverna ska skriva med översättning i en egen skrivbok. Varje kapitel i läroboken inleds med en text med efterföljande ord men saknar i början av läroboken information till inläraren om hur den ska arbeta med de nya orden, exempelvis att ta reda på ordets pluralform eller olika verbformer. I den senare delen av läroboken uppmanas eleven att skriva pluralformer och olika verbformer till några av orden i texten. Efterföljande moment vid textläsning är att eleven ska skriva svar på frågor tillhörande den lästa texten. Ingen information ges om hur eleven ska arbeta med texten eller att eleven ska använda orden i egen skriftlig produktion. Tittar man i övningsboken på exempelvis kapitel 5 (Althén 2013b:78) ges uppmaningar att skriva egna meningar med aktuella ord från det lästa kapitlet. I övningsboken kan man inte hitta något moment där inläraren exempelvis ska skriva och träna på ett ords pluralform men flera övningar ges där eleven ska skriva olika former av verb. I lärarhandledningen (Althén 2013a:14) ges tips om hur man kan använda ord i skriftlig form genom att låta eleverna skriva egna meningar med orden i ordlistan för att se om de har förstått innebörden och kan använda orden på rätt sätt. När det gäller texterna i boken skrivs det vidare att elevernas textläsning bör vara väl förberedd genom exempelvis att eleverna får lyssna på texterna, att de kan få läsa för varandra i par samt att läraren kan ge några stödord så att eleverna själva kan återberätta texten (Althén 2013a:12). Tips ges också om hur eleverna kan få arbeta med att sortera de nya orden i ordklasser och skriva listor med substantiv, adjektiv, verb och övriga samt att substantiven sedan kan delas in i en- och ett-ord eller efter pluralformer. Orden kan också sorteras efter exempelvis bokstavsordning eller semantiska fält. Sorteringen av ord syftar här enligt lärarhandledningen till att förstärka inläringen och ge struktur samt träning att skriva orden (Althén 2013a:13).

Lärobok "Språkvägen C" (Ekblad & Söderqvist 2015a) ger i inledningen, "Till eleven" information till inläraren om att det är bra att först lyssna på ett språk då hen ska lära sig ett nytt språk för att sedan tala och slutligen skriva och läsa. Vidare information ges att övningar till kapitlen finns i lärarhandledningen. Varje kapitel innehåller en huvudtext kring ett ämne med en tillhörande tankekarta med bilder samt någon kortare efterföljande text. Först uppmanas eleven att lyssna på texten, då läraren läser, vilket efterföljs av att svara på frågor till texten. I läroboken ges ingen

information till eleven huruvida den ska arbeta med nya ord vid ett nytt kapitel med en ny text. Gällande skrivandet med nya ord i texten är återkommande uppgift i alla kapitlen att själv producera en sammanfattning av den lästa texten med hjälp av tankekartorna. Det finns också, till alla kapitel, en skrivuppgift som anknyter till texten där eleven själv får skriva en text där de nya orden kan praktiseras. I lärarhandledningen poängterar man att texterna måste ha ett intressant innehåll för att väcka lust till att läsa. Vidare skriver författarna att kraften bland annat ska läggas på innehållet och inläring och inte att lära sig orrealistiskt många ord (Ekblad & Söderqvist 2015b:4). När det gäller ord till kapitlet så finns det ordlistor och ordkort i lärarhandledningen för kopiering där ordlistorna har olika spalter för översättning och att själv skriva ordet på svenska. Gällande ordlistorna, ges det ingen information till eleven om att ta reda på ordens olika former men i lärarhandledningen ger man information om hur man kan arbeta med ordkorten. Exempelvis när eleven förklarar ett ord kan den bland annat uppmanas att uppge synonymer och ordets ordklass (Ekblad & Söderqvist 2015b:9). Till några av kapitlen finns det i kopieringsmaterialet uppgifter där eleven exempelvis ska ta reda på ordens pluralform och verbens olika former.

Lärobok ”+46 2C” har olika kapitel med texter rörande olika ämnesområden såsom exempelvis arbete och studier (Gull & Klintonberg 2008). Kapitlen innehåller flera olika texter så inläraren får ett rikligt inflöde av ord i text. Inledningen till varje kapitel startar med bilder kring kapitlets tema där några fraser och ord presenteras rörande det aktuella temat. Kapitlen i läroboken innehåller inga konkreta ordlistor eller instruktioner att eleven ska skriva egna ordlistor eller att skriva egna meningar med nya ord. Efter texterna finns en del övningar där eleven ska svara på frågor rörande texten samt använda för textens tema specifika ord i olika övningar. Skrivövningar finns dock till varje kapitel som anknyter till det aktuella ämnet men inte med specifika ord. I lärarhandledningen (Gull & Klintonberg 2014) finns det i början instruktioner till läraren huruvida den kan arbeta med materialet. När det gäller läsövningar skriver författarna: ”Textläsning utökar ordförrådet, informerar och förbereder för livet i Sverige, provocerar och inspirerar till samtal och är förhoppningsvis oftast en lustfylld upplevelse” (Gull & Klintonberg 2014:21). Vidare beskrivs vikten av att skapa en förförståelse för inläraren för att underlätta läsningen.

Exempelvis kan läraren använda bilder där lärare och elever tillsammans kan fundera på vad texten handlar om. När det gäller skrivandet ger författarna tips om att exempelvis använda loggbok där man skriver och reflekterar över vad man har lärt sig under dagen samt att man då också tränar skriftlig kommunikation (Gull & Klintonberg 2014:19-20).

6.7. Minnesstrategier

I lärobok "Mål 1" inleds ett kapitel med en ordlista med nya ord till förekommande text vilket eleven i efterföljande övning exempelvis ska svara på frågor där orden förekommer. Tittar man exempelvis på en text i kapitel 4, Vad gör de idag? (Althén m.fl. 2013:80-83), ges inledningsvis bland annat orden en eftermiddag, en smörgås, en morgon och studerar som eleven sedan ska sätta in i meningar till frågor som exempelvis: " När vaknar du" och "Vad gör du på kvällen?". Eleverna uppmanas också att träna orden muntligt i par. Instruktioner ges att i par titta på bilder i läroboken med tillhörande frågor som eleverna ska fråga och svara på med ord som tillhör den aktuella texten. Dessa typer av övningar är genomgående i de övriga kapitlen. Tittar man i tillhörande övningsbok, "Mål 1 övningsbok" (Althén 2013b:52-55) som hör till lärobokens kapitel, i exempelvis kapitlet "Vad gör de idag?" finns vidare övningar med några av textens ord där eleven ska placera in ord i en lucktest. I en annan tillhörande övning ska eleven para ihop frågor och svar med fraser som innehåller de aktuella orden genom att dra streck mellan rätt fråga och svar. Dessa typ av övningar är representativa i övningsboken till nya ord tillhörande läroboken. Lärarhandledningen "Mål 1" beskriver angående "Orden" (Althén 2013a:12-14) att läraren bland annat kan arbeta med ordkort till eleverna då det gäller att träna minnet. Här ges bland annat förslag på att eleverna kan arbeta i par, då de har samma modersmål, genom att ordet på ena sidan står på modersmålet och på andra sidan på svenska och eleverna turas om att förhöra varandra om de minns ordet på svenska. Tips ges också att läraren kan skriva de nya orden på stora kort och sätta upp på tavlan och låta eleverna titta på orden i en minut. Därefter tas orden bort och eleverna ska sedan skriva så många ord de kan komma ihåg, först enskilt och sedan i par. Övningen avslutas med att alla ord visas igen och eleverna får skriva ner de ord de missat.

Läraren uppmanas också i lärarhandledningen att tidig börja med fria övningar där eleverna ska producera eget material som en modell för inläring av ord. Här ges också instruktioner till läraren att, särskilt i början, välja ut några av de nya orden och tillsammans med eleverna göra meningar. Till varje kapitel finns ett kapiteltest där eleverna bland annat ska skriva en egen text med ord som hör till det lästa kapitlet i läroboken. Här ingår också hörövningar samt läs-förståelse med tillhörande frågor.

I lärobok "Språkvägen C" får eleven ingen direkt information om att träna på de nya orden till den aktuella texten i kapitlet. Efter texterna följer tillhörande frågor som eleverna ska samtala om. Eleverna ska också skriva en sammanfattning av kapitlets text med hjälp av en tankekarta bestående av bilder. I tillhörande lärarhandledning (Ekblad & Söderqvist 2015b:7) får läraren information om att muntligt presentera en sammanfattning av kapitlets text med hjälp av tankekartan då författarna hävdar att bilderna hjälper eleverna att komma ihåg innehållet och förstå nya ord bättre. Läraren uppmanas också att repetera flera gånger så att eleverna får möjlighet att memorera innehållet. När det gäller att arbeta med de enskilda orden beskrivs det hur läraren kan körläsa med eleverna flera gånger och sedan göra en diktamen med orden. Det finns också ordkort till varje kapitel där eleverna kan arbeta i grupper och repetera ordens betydelse. Här kan eleverna också träna på att uppge ordens synonymer, ordklass samt situationer när ordet används (Ekblad & Söderqvist 2015b:9). I lärarhandledningen finns kopieringsmaterial till alla kapitlen där det bland annat finns övningar med lucktexter samt övningar där eleven ska skriva olika former av orden. I materialet finns också ett efterföljande test till varje kapitel som bland annat innehåller lucktexter med de nya orden samt att bland annat skriva olika former av substantiv, verb och adjektiv, bilda verb av ett substantiv samt hörövning.

I lärobok +46 2C, delen "Lär att lära" (Gull & Klintonberg 2008:92) får eleven bland annat information om att man måste lära sig många nya ord när man lär sig ett språk, komma ihåg vad det betyder samt hur det används, hur de uttalas, böjs och stavas. Ett tips som ges till eleven för att minnas ett ords betydelse är att koppla ihop ordet med ett annat ord som kan ge en bild eller en berättelse i huvudet, exempelvis: "För att lära mig ordet tabell tänker jag på en kompis som heter Taba och i huvudet gör jag en bild där Taba står och läser en busstidtabell". Vidare skrivs till eleven att man måste repetera ord många gånger för att minnas det och här ges exempel på olika

sätt att arbeta med detta. Eleverna ombeds här att diskutera huruvida de gör för att repetera ord. Påståenden som ges för diskussion är bland annat: ”Jag läser gamla texter igen”. ”Varje dag läser jag två gamla texter. Jag återberättar gamla texter för mig själv eller för en kompis”. ”Jag samlar ord som handlar om samma saker i grupper och gör tankekartor”. ”Jag skriver motsatsord på lappar som jag har i fickan och repeterar när jag väntar på bussen”. ”Jag använder nya ord när jag skriver för att kontrollera att jag kommer ihåg hur de används och stavas” (Gull & Klintonberg 2008:92). Övriga övningar som ges i boken för att träna orden är exempelvis via hörövningar, att återberätta en text med hjälp av stödord, lucktexter, samtala med en kamrat och ställa frågor kring ämnet samt frågor till läst text. Eleven får också träna nya ord genom att använda dem i egenproducerade texter, exempelvis att skriva svar på ett brev med ord tillhörande kapitlet (Gull & Klintonberg 2008:104). I lärarhandledningen skriver författarna om att lära sig, att det bland annat inte bara handlar om att exempelvis bara lära sig strategier för att minnas ord utan att det främst handlar om att eleverna ska höja sin medvetenhet om hur man lär sig och vilka behov man själv har samt hur man kan effektivisera sitt lärande. Här ges också uppmaningar till läraren om att läraren fortlöpande bör initiera samtal kring lärandet i samband med olika aktiviteter i klassrummet (Gull & Klintonberg (2014:14).

7. Analys av resultatet

I följande avsnitt analyseras resultatet av undersökningen då det gäller intervjuerna med SFI-lärarna samt de undersökta läromedlen. Först presenteras analysen av intervjuerna och därefter följer analysen av läromedlen. Analyserna presenteras utifrån varje frågeställning.

7.1. Hur säger sig lärarna arbeta med ordinlärning i undervisningen?

När det gäller hur lärarna säger sig arbeta med ordinlärning i undervisning kan man se att alla de 4 intervjuade lärarna arbetar på flera olika sätt då det gäller arbete med nya ord. Alla lärarna arbetar mestadels utifrån läromedlet ”Språkvägen C”. I

läromedlet utgår lärarna från olika texter med tillhörande ordlistor till de olika kapitlen som de använder i undervisningen. När det gäller att använda ordböcker till dessa så varierar detta lite bland lärarna. Två av lärarna, A och D, låter eleverna översätta orden direkt med lexikon för att få en grundläggande betydelse av orden medan de andra två lärarna använder lexikon i varierande grad och mer vid behov. Dessa två lärare låter istället eleverna sitta tillsammans och försöka utröna ordets betydelse och vid behov använda ordböcker och bland annat för att kontrollera. När det gäller ordinlärning med hjälp av ordböcker skiljer Enström (2016:27, se kap 4.5.3) på *receptiv* och *produktiv* ordinlärning vilket man här då kan se att två av lärarna mestadels använder ordböcker utifrån ett *receptivt* perspektiv medan de andra två mer använder det utifrån ett *produktivt* syfte. Det som nämns av lärarna, när det gäller arbete med ordböcker, är mestadels för att få ett ords betydelse men inte direkt kring exempelvis ordets böjningsformer och konstruktion. När det gäller texterna i läromedlet, har man detta som utgångspunkt i undervisningen vilket eleverna både får lyssna på och läsa. Texterna förbereds innan läsning bland annat av att diskutera kring orden i texten samt textens innehåll. Att förbereda textläsning är något som Enström & Holmegaard (2004:180 se kap 4.5.4.) nämner som en viktig del då det gäller att arbeta med nya texter och som man här då kan koppla lärarnas arbetsmetod till.

För att arbeta med nya ord beskriver lärarna bland annat att eleverna ofta sitter i grupp för att arbeta tillsammans och ta hjälp av varandra. Ett annat syfte med grupparbete är också att träna de nya orden tillsammans. I samtliga intervjuer framkom också att läraren är aktiv i ordinlärningsarbetet och att eleverna inte lämnas ensamma med att bara översätta nya ord från lexikon vilket här då inte stämmer med tidigare undersökningar kring lärarens roll i undervisningen då det gäller ordinlärning (se kap 4.2). Några av lärarna säger att de cirkulerar i grupperna för att lyssna och stötta vid behov. De intervjuade lärarna beskriver att de i undervisningen av nya ord bland annat arbetar med uttal av orden, lyssna på orden, ordens synonymer, skriva orden, prata om orden i en kontext, klassificera orden utefter ordklass samt om dess betydelse. Några av lärarna nämner också att de bland annat pratar om ordets konstruktion och stilvärde.

För att befästa och träna på de nya orden ges det flera exempel på olika moment som används i undervisningen. Exempelvis beskrivs det i samtliga intervjuer om hur

eleverna tillsammans bland annat tränar de nya orden med hjälp av ordkort samt att de skriver egna meningar med orden, vilka oftast sen skrivs på tavlan och diskuteras i helklass. För att befästa de nya orden används också bland annat lucktexter där eleverna ska placera in orden i olika kontexter.

För att kunna ett ord beskriver Nation (2013:48,50, se kap 4.3) olika faktorer som inläraren bör behärska. Tittar man på hur lärarna säger sig arbeta med ordinlärningen utifrån detta kan man se att lärarnas undervisning kring ord innefattar, i varierande grad, delar av såväl den *receptiva* som *produktiva* ordinlärningen vilket Nation beskriver. Exempelvis säger sig lärarna att de i undervisningen arbetar med att eleverna ska kunna förstå ordens betydelse så att de används korrekt i meningar som ordet förekommer i samt att förstå ordets betydelse i den aktuella kontext som ordet förekommer i, vilka är exempel på *receptiv* ordinlärning (se Nation kap 4.3). Lärarna säger sig också arbeta med exempelvis ordens uttal och att eleverna själva ska kunna använda orden i olika kontexter vilket man då kan koppla till den *produktiva* inlärningen (se Nation kap 4:3). En av lärarna säger sig arbeta med ordens stilvärde vilket kan knytas till såväl den *receptiva* som *produktiva* ordinlärningen samt att några av lärarna nämner att de i undervisningen arbetar med ordens sammansättningar vilket kan kopplas till den *receptiva* ordinlärningen. När det gäller att arbeta med det *receptiva* ordförrådet kan man se att lärarna inte säger sig arbeta direkt med exempelvis kollokationer som orden förekommer i. Ser man till den *produktiva* ordinlärningen så nämner inte heller lärarna att de i någon större grad arbetar med ord som de nya orden förekommer tillsammans med.

7.2. Använder lärarna några strategier för ordinlärning i undervisningen och i så fall vilka?

När det gäller ordinlärning i undervisningen så säger samtliga 4 lärare att de ofta låter eleverna sitta i grupper och lära av varandra. Ser man till en av de mer generella strategierna för lärande, *Sociokulturella-interaktiva strategier*, vilket Oxford (2013, se kap 4.5.1) skriver om där det bland annat handlar om interaktion för att lära sig att kommunicera, så kan man koppla denna inlärningsstrategi till lärarnas sätt att arbeta

med ordinlärning. Lärarna säger bland annat att de låter eleverna sitta i grupper och träna på ord tillsammans med ordkort och samtala kring olika ord och meningar.

Användning av ordböcker är en av ordinlärningsstrategierna som Enström (2016) skriver om (se kap 4.5.3). I intervjuerna med lärarna kan man se att denna strategi delvis används och då mestadels för att få ett ords betydelse men inte så mycket för att exempelvis få fram ett ords form och böjningskonstruktioner vilket Enström (2016) skriver är gynnsamt för den *produktiva* ordinlärningen.

Gissningsstrategier är något som två av lärarna tar upp. En lärare beskriver hur hen arbetar med eleverna kring att gissa ord utifrån en kontext, att exempelvis titta på orden före och efter. Den andra läraren säger att hen använder sig av *gissningsstrategier* i undervisningen då det gäller enskilda ord då hen uppmanar eleverna att exempelvis dela upp ord och titta på om de kan förstå någon del av ordet. Flera av lärarna nämner att de arbetar med att klassificera orden utifrån ordklasser samt titta på ordens olika delar vilket är några områden som beskrivs av Holmegaard & Enström (2004, se kap 4.5.2) som gynnsamma faktorer då det gäller *gissningsstrategier*.

Samtliga lärare arbetar med läromedlet "Språkvägen C" som innehåller olika sorters texter med nya ord som eleverna ska arbeta med. Det som framkom i intervjuerna är att lärarna låter eleverna bearbeta nya texter på flera olika sätt såsom exempelvis att översätta orden, diskutera texten, svara på frågor till texten, lyssna och själv läsa texten samt skriva egna meningar med de nya orden som förekommer i de olika kapitlen. Detta sätt att bearbeta nya ord kan kopplas till det Holmegaard & Enström (2004, se kap 4.5.5) beskriver då det gäller ordinlärningsstrategi genom *läsning och skrivning*. Alla lärare arbetar inte helt på samma sätt utan detta skiljer sig lite åt men i stora drag kan man se att det finns delar i samtliga lärares undervisning.

Minnesstrategier är något som av Nation (2013, se kap 4.5.6) nämns som en av de viktigaste strategierna vid ordinlärning. Samtliga lärare beskriver hur de i undervisningen arbetar med olika delar när det gäller denna strategi. Exempelvis nämner några av lärarna att de använder sig av ordkort och lucktexter vilket är något som Nation (2013) beskriver. Nation skriver också om tre viktiga processer som kan hjälpa eleven till att memorera ord (se kap 4.5.6). De två första processerna, "noticing" och "retrieval", är mest representativa i hur lärarna beskriver sitt arbete då de

exempelvis arbetar med att eleverna själva ska producera med de nya orden samt att eleverna lyssnar på och läser texter med de nya orden. Den sista, ”creative use”, vilken Nation beskriver som en viktig del, beskrivs inte i någon stor grad av lärarna. Exempelvis att eleverna ska kunna förstå och använda ord då det förekommer i olika former (Nation 2013:110). Flera av lärarna poängterar också vikten av repetition då det gäller ordinlärning vilket här då överensstämmer med både Nations och (2013) Enström & Holmegaard (2004, se kap 4.5.6) tankegångar.

7.3. Lärs det explicit ut några strategier för ordinlärning till eleverna och i så fall vilka?

Enström (2013, se kap 4.5.4) belyser lärarens roll i undervisningen. Här beskrivs bland annat hur läraren bör hjälpa eleverna med att ge verktyg för hur ordinlärning går till samt att organisera mångfalden i ordförrådet med bland annat hur ord kan kombineras med varandra och ords olika stilnivåer (Enström 2013:8). Skolverket (2012, se kap 3.2) skriver också kring strategier och inlärning, bland annat att eleverna på SFI ska få utveckla kommunikation- och inlärningsstrategier samt insikter i det egna lärandet. Att lära ut strategier för ordinlärning i undervisningen beskrivs i olika grad av lärarna. En av lärarna säger sig inte lära ut några särskilda strategier men använder sig av strategier i undervisningen. Här kan man kanske anta att eleverna kan ta dessa till sig ändå och själva använda. Tre av lärarna beskriver hur de medvetet arbetar med och lär ut inlärningsstrategier för ordinlärning men i lite olika grad. Exempelvis berättar en av lärarna att de i klassrummet har anslag om hur man kan arbeta med nya ord samt att hen pratar mycket kring detta. Samtliga lärare beskriver att de tillsammans med eleverna arbetar med nya ord och på ett mångsidigt sätt med bland annat läsa olika texter, producera egen text med nya ord, lyssna på orden samt samtala kring orden.

7.4. Vilka kunskaper säger sig lärarna ha kring metoder och strategier för ordinlärning i undervisningen?

Enström (2016, se kap 4.5.4) belyser vikten av att lärare har goda kunskaper kring ordinlärningsstrategier och lexikonets struktur. Något som Enström (2013, se kap 4.5.4) också diskuterar är att det förefaller som om lärare fortfarande verkar ha en osäkerhet om hur effektiv ordundervisning ska bedrivas och kunskaper för detta. Samtliga lärare påtalar att man alltid kan lära sig mer och få vidare kunskaper kring ordinlärning och strategier för detta. En av lärarna belyser att hen fått bra kunskaper från SVA-utbildningen samt från sin grundläggande utbildning som lärare. En av lärarna säger sig inte ha fått tillräckliga kunskaper kring ordinlärning i sin grundläggande SVA-utbildning och önskar att få vidare kunskaper inom detta område. En lärare beskriver hur hen får god ”feedback” av eleverna och ser det som positiv respons på sitt arbete inom detta område. Ser man till lärarnas svar så kan man se att det i några av intervjuerna inte helt framgår huruvida de anser sig ha tillräckliga kunskaper inom ämnesområdet utan att de alltid kan lära mer. Det nämns inte av lärarna i någon högre grad att de fått tillräckliga kunskaper i sin SVA-utbildning. Ser man till svaren gällande kunskaper kring ordinlärningen kan man då se att detta delvis stämmer överens med Enströms teori kring lärares kunskaper. Tittar man istället på hur lärarna säger sig arbeta med ordinlärning så kan man ändå, i olika grad, dra paralleller med flera av forskningens resultat för att arbeta med en gynnsam ordinlärning och strategier för detta i undervisningen.

7.5. Innehåller läromedlen några strategier/metoder för ordinlärning och i så fall vilka?

Utifrån strategierna för ordinlärning, *ordinlärning genom en text/gissningsstrategier ordinlärning genom läsning och skrivning* samt *minnesstrategier*, kan man se att läromedlen tar upp dessa på lite olika sätt. Ser man till huruvida läroböckerna för eleverna ger instruktioner och information kring olika inlärningsstrategier vid ordinlärning visar detta att det läromedlet som till största del, på ett tydligt sätt, gör detta är ”+46 2C” (Gull & Klintonberg 2008) då det i läroboken för eleverna finns

flera kapitel, "Lär att lära", som bland annat tar upp information och instruktioner kring hur man kan arbeta med olika strategier vid ordnlärning. De övriga undersökta läroböckerna för eleverna, "Mål 1" (Althén m.fl.2013), och "Språkvägen C" (Ekblad & Söderqvist 2015a) visar inte på någon direkt information eller instruktion direkt till eleven gällande strategier för ordnlärning och hur man kan arbeta med detta. Ser man till lärarhandledningarna i de undersökta läromedlen så tar de i större grad upp strategier för ordnlärning då det ges instruktioner hur läraren kan arbeta i undervisningen med ordnlärning. De ordnlärningsstrategier som kan ses som representativa i lärarhandledningarna syns vara "*ordnlärning via läsning och skrivning*" samt "*minnesstrategier*" (se kap 4.5.5 och 4.5.6) då lärarhandledningarna inte i någon stor grad tar upp ordnlärning via *gissningsstrategier*

Gällande att koppla övningarna i läroböckerna till ordnlärningsstrategier så visar undersökningen även här på att strategierna "*ordnlärning via läsning och skrivning* och *minnesstrategier* syns vara mest representativa. Samtliga läromedel innehåller olika texter som eleverna ska arbeta med tillhörande frågor som ska besvaras samt övningar där eleverna ska skriva egna texter med nya ord. När det gäller *minnesstrategier* (se kap 4.5.6) finns det övningar för eleverna i läroböckerna "+46 2C" och "Mål 1" med bland annat lucktexter och instruktioner om att diskutera de nya orden medan denna typ av övningar i läromedlet "Språkvägen C" finns i lärarhandledningens kopieringsmaterial. Samtliga läromedel innehåller någon typ av test där eleven kan se vad de minns. Endast läromedlet "+46 2C" innehåller övningar där eleverna ska reflektera och diskutera kring ordnlärning. Enligt Enström (2016, se kap 4.5.2) ställs det stora krav på inläraren att använda sig av *gissningsstrategier* och är också avhängt av inlärarens tidigare kunskaper och erfarenheter. De undersökta läromedlen är avsedda för inlärare på kurs C då inlärarna inte kommit så långt i sin språkliga utveckling. Här kan man då kanske anta att detta är en av orsakerna till att *gissningsstrategier* inte är så representativ i de undersökta läromedlen utan är något som kanske mer förekommer då inläraren befinner sig på en högre språknivå.

Samtliga lärarhandledningar till läroböckerna ger instruktioner och övningar till läraren att arbeta med i undervisningen. Även här kan man se att fokus på ordnlärningsstrategier ligger på att eleverna ska lära genom *läsning och skrivning* samt arbeta med *minnesstrategier*. Enligt Nation (2013, se kap 4.5.6) är "planing

repetiton” en av de viktigaste strategierna för ordinlärning och att inläraren här behöver komma i kontakt med ordet vid flertalet åtskilda tillfällen. Ser man till läromedlen i undersökningen visar de på att inläraren får träna orden på ett flertal olika sätt med bland annat ordkort och lucktexter. Nation (2013, se kap 4.5.6) talar också om olika processer, bland annat ”retrieval”, som kan hjälpa inläraren till ordinlärning. Här kan man se att samtliga läromedel kan knytas till denna process då både läroböckerna, övningsböckerna och lärarhandledningarna innehåller övningar där inlärarna får möta orden i olika kontexter samt även själva träna på att producera orden i såväl tal som i skrift.

8. Sammanfattning, diskussion av resultatet samt förslag till vidare forskning.

Resultatet av intervjuerna med lärarna visar på att alla lärare i olika grad arbetar med ordinlärning och strategier för detta. Samtliga lärare arbetar med ordinlärningsstrategierna: *ordinlärning genom läsning och skrivning* samt *minnesstrategier* i undervisningen. När det gäller arbete med *gissningsstrategier*, visar resultatet på att två av fyra lärare använder sig av denna strategi i undervisningen. Ser man till att använda *ordböcker* vid ordinlärning i undervisningen, visar resultatet på att två av lärarna mestadels använder sig detta utifrån ett receptivt syfte medan de andra två lärarna har användarfokus utifrån ett produktivt perspektiv. Här är mina egna tankar att det kring ordböcker kan tänkas förekomma en uppfattning kring att huvudsyftet med användandet av dessa är för att få ett ords översättning och kanske inte så mycket kring ordet i sig. Samtliga lärares arbete kan också knytas till *sociokulturell-strategi* då resultatet av intervjuerna visar att lärarna ofta låter eleverna sitta tillsammans i grupp och samtala vid ordinlärningssituationer i klassrummet. Jämför man resultatet i undersökningen med Erikssons studie (2014), där det bland annat framkom att 6 av 14 informanter arbetade med explicit ordundervisning, kan man i denna undersökning se att samtliga lärare på något sätt använder ordinlärningsstrategier och explicit undervisning kring ord. Här skiljer sig dock

undersökningarna åt då det gäller antal undersökta informanter, vilket man här måste ha i beaktande. När det gäller lärarnas egna kunskaper i denna undersökning kring ordnlärning och strategier framkom att de inte entydigt ansåg sig ha tillräckliga kunskaper för detta. Någon nämnde att hen fått det i sin SVA-utbildning och någon nämnde att hen inte fått det. Här kan man kanske se till att lärarna har olika utbildningar med sig och då utbildningarnas upplägg ser olika ut kan det kanske vara så att just ordnlärning är något som tas upp olika vid olika lärosäten.

När det gäller läromedlen visar resultatet på att de mest representativa strategierna för ordnlärning i undersökningen är *minnesstrategier* och *ordnlärning genom läsning och skrivning*. Ser man till läroböckerna, vilka eleverna arbetar med, visar undersökningen på att ett av tre läromedel ger information och instruktioner direkt till eleven om hur hen kan arbeta med ordnlärning. De övriga två läromedlen tar mestadels upp detta i lärarhandledningarna. Ställer man då detta mot att inläraren på egen hand ska kunna arbeta med ordnlärning så saknas information kring detta i två av läroböckerna. Jämför man denna undersökning med Kruger (2016, se kap 4.1) framkom det bland annat att det i läromedlen förekom övningar där eleven skulle använda sig av att sätta in nya ord i meningar och *gissningsstrategier* vilket den sistnämnda strategin inte förekom i någon större grad i denna undersöknings läromedel. Krügers undersökning (2016) är gjord på läromedel för SFI kurs D vilken är en högre nivå och här kan man då anta att eleverna förväntas kunna använda *gissningsstrategier* i en högre grad än på kurs C. Tidigare granskades läromedlen av staten (se kap 4.1) huruvida de överensstämde med kursplaner för skolformen vilket inte görs idag. En fråga man kan ställa sig i detta sammanhang är hur detta påverkar läromedlen som ges ut idag.

Om man drar paralleller mellan de båda undersökningarna i uppsatsen kan man se att samtliga lärare bland annat arbetar med läromedlet ”Språkvägen C” vilket är ett av de undersökta läromedlen. Detta läromedel visade i undersökningen på att det inte gavs några direkta strategier till eleverna kring att arbeta med strategier för ordnlärning. Här kan man då anta att det är av extra stor vikt att lärare aktivt arbetar med ordnlärningsstrategier i undervisningen vilket också denna undersökning visade att lärarna gjorde.

Poängteras bör att det i denna uppsats endast har intervjuats ett fåtal lärare samt att ett fåtal läromedel har undersökts så här kan man inte dra några egentliga slutsatser av resultatet utan bara utifrån undersökt material.

För att göra vidare forskning inom området vore en infallsvinkel att undersöka, exempelvis via observationer och intervjuer, kring elevernas egna uppfattningar och kunskaper kring ordinläring och strategier. Jag kan också här se en vidare forskning kring läromedlen med att undersöka fler ordinlärningsstrategier samt att det vore intressant att vidare undersöka läromedlen kring hur de används i undervisningen.

9. Litteraturförteckning

- Althén, Anette 2013a. *Mål 1 Lärarhandledning* Stockholm: Natur & Kultur
- Althén, Anette 2013b. *Mål 1 övningsbok*. Stockholm: Natur & Kultur
- Althén, Anette, Ballardini Kerstin, Stjärnlöf Sune & Viberg Åke 2013. *Mål 1 Lärobok*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Bråten, Ivar 1996. *Vygotskij och pedagogiken*. Lund :Studentlitteratur
- Carlsson, Marie 2013. Sfi och sfi-läromedel i tid och rum – föreställningar, politik och tidsanda. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg Inger (red), - *I forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur AB. S. 817-856
- Ekblad, Ulrika & Söderqvist Caroline 2015 a. *Språkvägen – för sfi kurs C*. Stockholm: Sanoma utbildning AB.
- Ekblad, Ulrika, & Söderqvist Caroline 2015 b. *Språkvägen – för sfi kurs C. Lärarhandledning med kopieringsunderlag*. Stockholm: Sanoma utbildning AB.
- Enström, Ingegerd 2001. I: Börenstam, Ulla, Larsson Lennart, Söderman Berit, Vikström Åsa (red), *Postskriptum, språkliga studier till minnet av Elsie Wijk-Andersson*. Hallgren & Fallgren Studieförlag AB. S. 73-92
- Enström, Ingegerd 2013. *Att undervisa om ord. En studie om lärares behov, förutsättningar och kunskapsutveckling i svenska som andraspråk*. < <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/34261>> (GU-ISS-2013-05) Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. Hämtad 2017-02-04
- Enström, Ingegerd 2016. *Ordens värld*. Hallgren & Fallgren Studieförlag AB
- Enström, Ingegerd & Holmegaard Margareta 2004. Ordförråd och ordinläring. I: Cerú Eva (red), *Svenska som andraspråk, mera om språket och inläringen. Lärbok 2*. Stockholm: Natur & Kultur och Utbildningsradion. S. 164-191
- Eriksson, Ingela 2014 ”Ordbildningsundervisningskunskaper. En studie av sfi-lärares kunskaper om ordförråd och ordbildning i det svenska språket” C-uppsats i svenska som andraspråk. Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Gull, Maria & Klintonberg Britt 2008. *+46 2 kurs C*. Stockholm: Liber AB.
- Gull, Maria & Klintonberg Britt 2014. *+ lärare, 2B och C*. Stockholm: Liber AB.

- Kvale, Steinar 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Krüger, Meike 2016. "Ordinlärningsstrategier i några sfi-läroböcker på D-nivå". C-uppsats i svenska som andraspråk. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Lindberg, Inger 2007. *Forskning om läromedelsspråk och ordförrådsutveckling*. Ordil en korpusbaserad kartläggning av ordförrådet i läromedel för grundskolans senare år. (ROSA 8) Göteborg: Institutet för svenska som andraspråk, Göteborgs universitet. <
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/20503/1/gupea_2077_20503_1.pdf>
Hämtad 2017-04-01
- Macaro, Ernest 2001. *Learning strategies in foreign and second language classrooms*. British Library Cataloguing- in Publication Data.
- Malmgren, Sven-Göran 1994. *Svensk lexikologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Nation, Paul 2013. *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: University Press.
- Oxford, Rebecca 2013. *Teaching and Researching Language Learning Strategies*. British Library Cataloguing in Publication Data.
- Regeringskansliet, 2016, *Nu blir sfi en del av komvux*. <<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/07/nu-bilir-sfi-en-del-av-komvux/>> Hämtad 2017-04-30
- Sanoma utbildning. *Språkvägen – för sfi kurs C*. < <http://sprakvagen.se/c> > Hämtad 2017-04-18
- Saville – Troike, Muriel. 1984 *What really matters in second language learning for academic achievement?* TESOL Quarterly 18.2.
- Skolverket. *Hur väljs och kvalitetssäkras läromedel*. <<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik/tema-laromedel/hur-valjs-och-kvalitetssakras-laromedel-1.181769>> Hämtad 2017-05-02.
- Skolverket, 2012. *Utbildning i svenska för invandrare. Kursplan och kommentarer*. <https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2

Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf2939.pdf%3Fk%3D2939>

Hämtad 2017-04-25

Statskontoret 2000. *Svenskundervisning för invandrare (sfi) – egen skolform eller del av komvux?* Stockholm: Statskontoret 2000:27. Hämtad 2017-04-28

Strandberg, Leif 2006. *Vygotskij i praktiken*. Nordstedts Akademiska Förlag.

Svensson, Per-Gunnar & Starrin Bengt (red) 1996. *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Språkvägen – för sfi kurs C

Zachrisson, Mozghan 2014. *Invisible voices. Understanding the Sociocultural influences on Adult Migrant's Second Language Learning and Communicative Interaction*. Malmö och Linköpings universitet. <
http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/17240/2043_17240%20MZ%20muep.pdf?sequence=2&isAllowed=y> Hämtad 2017-04-20)

Bilaga 1

Intervjufrågor

- Vilken utbildning har du och hur länge har du arbetat som SFI-lärare?
- Vilket läromedel arbetar du med i undervisningen?
- Hur ser arbetsgången ut i undervisningen då det gäller ordinläring?
- Hur ser klassrumssituationen ut då det gäller arbete med ordinläring i undervisningen? Arbetar eleverna i enskilt eller tillsammans?
- Lär du ut några särskilda strategier för ordinläring till eleverna i undervisningen?
- Vilka kunskaper anser du själv att du har kring ordinläring och strategier för detta?